

En agrar invandrargrupp i ett modernt industrisamhälle — en riskgrupp?

Om uppsökande socialt fältarbete bland grekiska invandrare i Stockholm

Karin Antonopoulos

Ann Beis

Artikeln bygger på erfarenheter från drygt tre års uppsökande socialt förebyggande arbete bland grekiska invandrarfamiljer i Stockholm. Arbetet är en försöksverksamhet i Stockholms socialförvaltnings regi. Dess inriktning har varit att ge information till grekerna i grupp eller enskilt, om rättigheter och skyldigheter i det svenska samhället samt viss samhällsorientering. Arbetet har också varit inriktat på att till svenska myndigheter och tjänstemän förmedla kunskaper om grekernas bakgrund, deras sociala situation i Sverige och att påtala deras behov. Målgruppen är i första hand föräldrar till barn i förskoleåldern. Basen för informationsarbetet utgörs av föräldragrupperna vid de enspråkiga grekiska grupperna inom kommunal barntillsyn. Målet är att genom information till grekiska invandrare förmedla kunskaper så att de får större möjligheter att tillvarata sina rättigheter och att bli medvetna om sina skyldigheter i det svenska samhället.

Karin Antonopoulos är socionom och Ann Beis är biträdande psykolog.

De flesta grekerna i Stockholm kom med den stora invandringsvågen på 60-talet. De var företrädesvis småjordbrukare från mindre samhällen och byar. Huvudorsaken till utvandringen var ekonomisk. Merparten hade endast erfarenhet av eget jordbruksarbete och saknade såväl yrkesutbildning som erfarenhet av anställningsförhållanden över huvud taget.

Den obligatoriska skolgången i Grekland har i stort sett fram till dagsläget varit 6-årig. I praktiken har emellertid skolgången varit mycket sporadisk för många av våra invandrare p.g.a. långa avstånd till skolorna, krig och politiska oroligheter samt behovet av barnen som hjälp i jordbruksarbetet. Många är alltså dåligt läs- och skrivkunniga på det egna språket och dåligt bevandrade i grekisk samhällskunskap.

Informationsspridningen bygger därför i mycket hög grad på att människor kan träffas utanför hemmen och på så sätt överföra kunskaper muntligen. Det livliga kafélivet i de grekiska byarna fyller alltså en viktig funktion som informationskälla. Risken för att denna informationsspridning blir betydligt mer ovederhäftig än skriftlig sådan är uppenbar, då uppgifterna naturligtvis förändras från mun till mun. Att försöka vända en felaktig uppgift till en objektiv sanning kan vara mycket svårt, då den felaktiga kunskapen kommer från människor man litar på och som ofta har någon typ av informell auktoritet i gruppen beroende på bättre utbildning eller högre ekonomisk status.

Den grekiska invandrargruppen kommer liksom många andra från ett utpräglat agrarsamhälle med

.....
Många är alltså dåligt läs- och skrivkunniga på det egna språket och dåligt bevandrade i grekisk samhällskunskap.
.....

En av anledningarna till att en mycket stor del av gruppen saknar tillfredsställande svensk-kunskaper är att grundkunskaperna i hemspråket ej räcker till för att man ska kunna tillgodogöra sig svenskundervisning.

allt vad det innebär av väl sammanhållet storfamiljssystem, där medlemmarna har definierade uppgifter utifrån arbetsförmåga. Eftersom varje familj utgör en ekonomisk enhet, där transaktionerna mellan familjen och det omgivande samhället i stort sett inskränker sig till avyttrandet av egna jordbruksprodukter, har man ingen egentlig erfarenhet av samarbete utanför familjen.

De grekiska invandrarnas situation i Sverige

I Stor-Stockholmsområdet bor idag ca 8 000 greker. Den allt överskuggande majoriteten är städarbetare. Städarbetena utförs familjevis till stor del på obekvämt arbetstid. Kontakten med svenskar och det svenska samhället är minimal. Detta har flera orsaker: Arbetstiderna och typen av arbete ger mycket få kontaktmöjligheter, bristen på ordnad tillsyn för barnen binder föräldrarna till hemmet under ledig tid och de mycket bristfälliga kunskaperna i svenska förhindrar kommunikation.

En av anledningarna till att en mycket stor del av gruppen saknar tillfredsställande svensk-kunskaper är att grundkunskaperna i hemspråket ej räcker till för att man ska kunna tillgodogöra sig svenskundervisning. Detta innebär i sin tur att yrkesutbildning i Sverige ej är tillgänglig för en stor grupp människor. En annan viktig anledning till grekernas bristfälliga svensk-kunskaper är att många arbetsgivare söker undvika regeln om svenska på betald arbetstid. Detta är inte svårt i ett hårdnande arbetsmarknadsläge, där arbetsgivaren har möjlighet att anställa endast sådan arbetskraft, som säger sig behärska svenska, och där de redan anställda har svårt att ställa rättmätiga krav.

Resultatet blir att informationsflödet till gruppen efter ankomsten till Sverige försämras än mer. Beröende på sin språkliga och sociala isolering förblir

man okunnig om det omgivande samhällets regler och hänvisas än mer till muntlig kommunikation sinsemellan. Faran för missförstånd och rena felaktigheter ökar, eftersom de som här i landet fungerar som informationskällor oftast saknar tillräckliga kunskaper om det svenska samhället. I Sverige har kontakten med svensk samhällsservice varit mycket liten, men behoven av sådan har ackumulerats. Det går inte längre att leva som tidigare med en stark sammanhållning och social kontroll inom familjen.

Kvinnorna befinner sig ute i arbetslivet och kan inte sköta tillsynen av barnen. Barnens skolgång gör det omöjligt för föräldrarna att kunna följa och stödja barnen i deras skolarbete i en skolform man inte känner och på ett språk man inte behärskar. Drömmen om återvändandet till hemlandet börjar alltmer att förblekna. Denna dröm är annars det som hållit en uppe och som kunnat mildra den mycket trista och monotona vardagen i Sverige.

Eftersom det svenska samhället är något okänt och kontakten med svenskar ofta inskränker sig till synintryck från gatulivet och ryktesspridning vill man i många fall, för att värna om sina barn, avhålla dem från ett utåtriktat kamratliv. Detta leder i sin tur ofta till stora konflikter mellan föräldrar och barn, där inte sällan svenska instanser odelat understödjer barnet i vad man kallar en frigörelseprocess och därmed än mer fördjupar konflikten inom familjen och ökar föräldrarnas misstro mot det svenska samhället.

Den brist på genomgripande information och utbildning, som det svenska samhället borde tagit ansvar för i och med inflyttningen, ger nu allt tydligare negativa utslag. Mellan svenska myndigheter och grekiska invandrare uppstår dagligen mängder av missförstånd. Dessa har sin grund i å ena sidan invandrarens okunnighet och språksvårigheter å

Den brist på genomgripande information och utbildning, som det svenska samhället borde tagit ansvar för i och med inflyttningen, ger nu allt tydligare negativa utslag.

andra sidan tjänstemannens bristande bakgrundskunskaper om invandrarnas situation.

Konsultationer oavsett om de avser sjukvård, sjukpenning, skattefrågor m m ger ej åsyftat resultat för någondera parten beroende på att man rör sig med olika begreppsapparater och på så sätt talar över huvudet på varandra. Reaktionen blir helt naturligt misstänksamhet, vilket i sin tur lätt leder till ett ömsesidigt kategoriserande av motparten såsom samarbetsovillig.

Ett inte ovanligt exempel är städaren som arbetar "för mycket", och därför får kvarskatter som "tvingar" honom att arbeta ännu mer. Efter några år på detta sätt får han ryggbesvär med långtids-sjukskrivningar som följd. Så småningom reagerar försäkringskassans förtroendeläkare ofta i samband med ansökan om förtidspension och avslår denna med hänvisning till att personen bör kunna anvisas ett lättare arbete. Ett sådant arbete står oftast inte att finna för människor utan såväl svensk kunskaper som yrkesutbildning. Samtidigt uppsöker invandran själv olika specialiteter inom sjukvården för att komma tillrätta med sin situation och hamnar slutligen inom psykiatri. Den ger inte heller en tillfredsställande lösning på problemen, då dessa inte egentligen ligger hos den enskilda individen utan på bristande möjligheter i samhället att ta tillvara delvis förbrukad arbetskraft.

Ytterligare en faktor, som påverkar de grekiska familjernas situation i negativ riktning, är förhållandet att barnen ofta befinner sig i Grekland, trots att föräldrarna vistas i Sverige. Orsaken till detta är dels att de allra flesta förskolebarn saknar daghemsp plats dels att skolplikten i Grekland inträder ett år tidigare än i Sverige. Föräldrarna saknar oftast information om möjligheten att numera kunna begära enspråkig klass på lågstadiet inom den svenska grundskolan. Därför har de redan ett år innan barnen blivit skolpliktiga i Sverige skickat dem till hemlandet, så att de ska få skolutbildningen på sitt modersmål. En befunnit sig 40 % av de i Stockholms kommun mantalesskrivna grekiska barnen i skolpliktig ålder i hemlandet för skolgång.

Eftersom det i längden är ohållbart för såväl barn som föräldrar att leva åtskilda får barnen ofta pendla mellan länderna. Det ökande antalet skilsmässor

.....
Målsättningen med den uppsökande verksamheten är att genom information ge de grekiska invandrarna möjlighet att själva tillvarata sina rättigheter och själva uppmärksamma sina skyldigheter i det svenska samhället.
.....

kan ses som en följd av de stora yttre påfrestningarna för familjerna.

Målsättningen

Målsättningen med den uppsökande verksamheten är att genom information ge de grekiska invandran möjlighet att själva tillvarata sina rättigheter och själva uppmärksamma sina skyldigheter i det svenska samhället. Informationen måste ges muntligen dels beroende på bristen på lämplig skriftlig information på invandarspråken dels beroende på grekernas ofta dåliga förmåga att tillgodogöra sig en komplicerad skriven text. Planeringen och utformningen av informationsverksamheten ska styras av den grekiska invandrargruppens egna uttalade behov.

Arbetsmodell

En god kännedom om gruppens grundläggande behov var en förutsättning för att vi på ett tidigt stadium skulle kunna göra en prioritering utifrån olika ålderskategorier; förskolebarn, skolbarn, ungdomar och vuxna. Gemensamt för samtliga är behovet av språkkunskaper och rätten att hålla vid liv kulturellt präglade vanor och traditioner.

Enligt all tillgänglig forskning är basen för en god språkinlärn timer goda kunskaper i modersmålet. En aktiv tvåspråkighet från tidig ålder är en omöjlighet i den grekiska invandrargruppen då det förutsätter att föräldrarna själva besitter kunskaper på bägge språken samt har möjlighet att ägna en hel del tid åt sina barn. Det primära behovet är alltså att tillgodogöra sig det svenska språket genom att först få en intensiv hemspråksinlärn timer.

För att barnfamiljerna någonsin ska kunna komma tillrätta med sina behov av språkundervisning och yrkesutbildning, krävs en ordnad barntillsyn i

enspråkiga grupper. Detta är nödvändigt, dels för att garantera språkinläringen, dels för att inte skapa störningar hos barnen som emanerar ur känslor av ensamhet och isolering i en grupp, där man ej kan göra sig förstådd och där andra normer gäller. Det är också nödvändigt för att föräldrarna ej ska tappa kontakten med barnens dagliga miljö.

För skolbarnen är primärbehovet undervisning på det egna språket och svenska som främmande språk fram till ett stadium då svenskkunskaperna nått en sådan nivå att barnen kan integreras från den enspråkiga klassen i "vanliga klasser". Behoven för de vuxna är utöver språkundervisning, svensk samhällsorientering och yrkesutbildning.

Det är också synnerligen angeläget med utbildning av svensk personal i frågor rörande de olika befolkningsgruppernas situation och behov.

Arbetsmetod

Den enda möjligheten att nå den grekiska befolkningsgruppen är genom aktiv uppsökande verksamhet. Vi har då prioriterat familjer med barn i förskoleåldern, då detta kan anses såsom mest förebyggande. Förutsättningen för en uppsökande verksamhet är att personalen i uppsökarteamet är både svensk- och grekisktalande, med god förankring i såväl svenskt som grekiskt levnadssätt samt har goda kunskaper om svenska samhällsfunktioner.

För att få bästa möjliga effekt av informationsarbetet har vi valt att arbeta på flera olika plan. Vi bedriver uppsökande verksamhet i enskilda familjer i syfte att ge information om kommunal barntillsyn och andra sociala frågor. Det enskilda uppsökandet ger dessutom en vidare bild av den situation familjen befinner sig i och därigenom en bättre kunskap om vilken typ av information som bör prioriteras.

Tyngdpunkten i denna del av arbetet har dock legat på föräldramöten vid de barnstugor i kommunen, som har grekiska grupper. Vi har deltagit

Den enda möjligheten att nå den grekiska befolkningsgruppen är genom aktiv uppsökande verksamhet.

Resultatet av tre års uppsökande verksamhet har visat sig i en stor tillströmning av ansökningar till daghem och en ökning av antalet enspråkiga grupper för greker.

kontinuerligt vid föräldra- och personalmöten i syfte att i en relativt homogen grupp, där alla är kända för varandra, ta upp frågor av hög angelägenhetsgrad och därigenom bredda kunskapsbasen om det svenska samhället.

Vi har också haft större informationsmöten om ett givet ämne, tex kommunal barntillsyn. Risker med denna typ av information är att kunskapsinhämtandet blir passivt och att antalet deltagare minskar.

En stor del av informationsarbetet har lagts ner på att informera svenska tjänstemän om grekernas totala situation, och om deras situation på det område, som berör en viss tjänstemannagrupp tex barntillsynsassistenter och socialarbetare. Detta är en nödvändig del av arbetet för att den totala situationen ska förbättras. Arbetet innebär att vi dels påtalar generella brister och övergripande problem i grekernas situation, dels fungerar som konsulter i enskilda ärenden.

Effekten av det uppsökande arbetet

Resultatet av tre års uppsökande verksamhet har visat sig i en stor tillströmning av ansökningar till daghem och en ökning av antalet enspråkiga grupper för greker. Vi har genom detta mer kontinuerligt kunnat nå en hel del grekiska småbarnsföräldrar. Spridning av social information har på detta sätt också fått en bättre effekt än vad som varit fallet om metoden varit stora informationsmöten. Den kontakt som skapats vid föräldramötena med de enskilda familjerna har också gjort, att grekerna vänt sig till oss för enskild rådgivning. Detta är också en del av det förebyggande arbetet så tillvida att större problem har kunnat förhindras.

Den totala bristen på nybyggnation på daghemssidan i de grekiska distrikten innebär ett starkt hot mot nyetablerandet av enspråkiga grupper. Många

.....

För att någonsin komma ur den onda cirkeln av dåliga arbetsförhållanden, brist på utbildning och ett alltmer sviktande hälsotillstånd, krävs som bas en ordnad tillsyn för barnen.

.....

grekiska familjer har redan nu en mycket tilltrasslad situation, vilket visar sig i alltför fall av enskild rådgivning. Både greker själva och företrädare för svenska myndigheter söker vår kontakt i enskilda ärenden.

Det skulle kunna ses som en negativ effekt att uppsökargruppen binder enskilda till sig. Så är dock inte fallet, utan anledningen är snarare den att det under de senaste tio åren ackumulerats ett behov av

social information och rådgivning.

För att någonsin komma ur den onda cirkeln av dåliga arbetsförhållanden, brist på utbildning och ett alltmer sviktande hälsotillstånd, krävs som bas en ordnad tillsyn för barnen. Vi måste även fortsätta vårt arbete med att påtala bristerna och komma med praktiska förslag till andra berörda myndigheter och institutioner, så att adekvata åtgärder kan sättas in.

Svenska myndigheter har under en lång följd av år förväntat sig att invandrarna ska falla på rätt plats i det svenska samhällsmaskineriet. Det visar sig allt klarare att detta har misslyckats och det är därför hög tid att börja anpassa samhällsliga funktioner även efter invandrargruppernas behov.

NORDISKA HÄLSOVÅRDSHÖGSKOLAN

i Göteborg, en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom hälso- och sjukvårdsområdet, anordnar under våren 1981, utöver ordinarie kurser, bl.a följande kurser och konferenser

Kurser

Högre utbildning i hälsoupplýsing
9 februari–5 mars 1981

Kursen skall ge kunskaper och färdigheter i frågor som rör hälsoupplýsingens mål, innehåll och metoder. Hälsobegreppet, hälsopolitiken och epidemiologin inom hälsoupplýsingens sakområde samt metoder för hälsoupplýsing kommer att behandlas.

Ansökningstiden utgår den 15 december 1980.

För ovanstående kurs utgår ingen kursavgift. Högskolan svarar för deltagarnas inkvartering på studenthotellet Olofshöjd och därutöver erhåller deltagarna ett stipendium om 125 svenska kr/vecka. Högskolan ersätter dessutom resekostnaderna från och till hemorten.

Methods and experience in planning for health—family health
1–12 juni 1981

Kursen tar upp aktuella problem inom hälso- och sjukvårdsplanering, både i industri- och utvecklingsländer och riktar sig framförallt till läkare, sjuksköterskor och administratörer med intressen och erfarenhet inom family health. Hälften av kursdeltagarna kommer att utses från de u-länder inom vilka SIDA bedriver biståndspolitik. All undervisning sker på engelska.

Ansökningstiden utgår den 1 april 1981.

För ovanstående kurs utgår ingen kursavgift. Högskolan svarar för deltagarnas inkvartering på studenthotellet Olofshöjd och därutöver erhåller deltagarna ett stipendium om 125

svenska kr/vecka. Högskolan ersätter dessutom resekostnaderna från och till hemorten för nordiska deltagare.

Konferenser

Hälso- och sjukvårdsekonomi samt organisationsutveckling
11–13 mars 1981

Frontlinjer och utvecklingstrender inom ekonomi och organisation för hälso- och sjukvård presenteras.

Konferensen riktar sig till politiker, ledande sjukvårdspersonal och administratörer. — Begränsat deltagarantal.

Ansökningstiden utgår den 1 februari 1981.
Deltagaravgift: För ovanstående konferens är avgiften 700 svenska kronor, vilket inkluderar bostad på studenthotell (enkelrum med dusch) och måltider.

Hälso- och sjukvård i förändring
23–25 mars 1981

Aktuella utvecklingstendenser inom hälso- och sjukvårdsforskning presenteras. Mål och medel, planeringsmöjligheter, ekonomi och organisation hör till det som berörs under denna konferens.

Konferensen riktar sig till ledande hälso- och sjukvårdspolitik, planerare och administratörer. — Begränsat deltagarantal.

Ansökningstiden utgår den 1 februari 1981.

Deltagaravgift: För ovanstående konferens är avgiften 700 svenska kronor, vilket inkluderar bostad på studenthotell (enkelrum med dusch) och måltider.

Blankett för ansökan till samtliga kurser och konferenser kan rekvideras från högskolan. Vår adress är:

NORDISKA HÄLSOVÅRDSHÖGSKOLAN Medicinaregatan, S-413 46 Göteborg,
tel: 031/41 82 51